

การพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*

THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATION SKILLS

OF COMMUNITY COMMUNICATORS IN LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS

พิมพ์ภรณ์ มากสุวรรณ*, วิทยาธร ท่อแก้ว, สุภาภรณ์ ศรีดี

Pimpupord Marksuwan*, Wittayatorn Tokeaw, Supaporn Sridee

สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: stepgift2424@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งนำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นหลักการมอบหมายภารกิจให้สอดคล้องกับศักยภาพของบุคคล การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและการลงมือปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ควบคู่กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการสร้างแรงจูงใจอย่างเป็นระบบ โดยใช้กรอบแนวคิดสหวิทยาการจากรัฐศาสตร์ จิตวิทยาการเมือง และการสื่อสารเพื่อการพัฒนา รวมถึงหลักการ PDCA และทฤษฎีแรงจูงใจของวรูม (Expectancy Theory) เพื่อสังเคราะห์เป็นกระบวนการพัฒนาเชิงระบบที่ตอบสนองต่อบริบทของท้องถิ่น ซึ่งพบว่า นักสื่อสารชุมชนมีบทบาทสำคัญในฐานะสื่อบุคคลที่เชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน โดยการพัฒนาทักษะที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยทั้งการกำหนดคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติ การออกแบบเน้นเฉพาะทางและการสร้างโอกาสในการฝึกปฏิบัติจริง ทั้งนี้ปัจจัยแห่งความสำเร็จสามารถแบ่งเป็นสองกลุ่มหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยทางตรง ได้แก่ หลักการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและนักสื่อสารมีบทบาทในทุกกระบวนการของการพัฒนา และ 2) ปัจจัยทางอ้อม ได้แก่ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ที่ขับเคลื่อนโดยองค์ประกอบสามประการคือ ความคาดหวังในตนเอง (Expectancy) ความเชื่อมโยงระหว่างผลงานกับรางวัล (Instrumentality) และคุณค่าของรางวัล (Valence) จากข้อค้นพบดังกล่าวบทความนี้เสนอแนวทางการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนที่โดยนำเสนอแนะแนวทางความเข้าใจนักสื่อสารสู่ประการ ยึดหลักความเข้าใจทั้งต่อปัญหาในพื้นที่ ความสามารถของนักสื่อสาร ความต้องการในการพัฒนา และขีดความสามารถขององค์กร ส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน สนับสนุนบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว

คำสำคัญ: นักสื่อสารชุมชน, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, การมีส่วนร่วม, แรงจูงใจ, ทักษะการสื่อสาร

Abstract

This academic article aims to present a framework for developing the competencies of community communicators within the context of local administrative organizations. It focuses on task delegation that aligns with individual capabilities, hands-on training, and practical fieldwork, alongside a structured promotion of participation and motivation. The interdisciplinary framework draws upon political science, political psychology, development communication, the PDCA (Plan-Do-Check-Act) cycle, and Vroom's Expectancy Theory to synthesize a systematic development process tailored to local contexts. The study finds that community communicators play a crucial role as interpersonal communication agents linking the state and the public. Effective skill development requires defining the essential attributes of communicators, providing specialized training, and offering opportunities for real-world practice. The success factors can be categorized into two main groups: 1) direct factors, such as community participation principles that enable both citizens and communicators to engage in every stage of development, and 2) indirect factors, namely work motivation, which is driven by three components: expectancy (belief in one's ability to perform), instrumentality (belief that performance leads to rewards), and valence (the value placed on those rewards). Based on these findings, the article proposes a developmental approach centered on four core understandings of the communicator: understanding of local problems, the communicator's capabilities, developmental needs, and the organization's capacity. This holistic understanding fosters sustainable development and strengthens the role of local administrative organizations in driving effective and long-term communication for local development.

Keywords: Community Communicator, Local Government Organization, Participation, Motivation, Communication Skills

บทนำ

ในยุคการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สื่อบุคคลยังคงเป็นสื่อที่ทรงพลังและใช้กันอยู่ทุกแห่ง สื่อบุคคล คือ บุคคลที่ทำหน้าที่ส่งสาร ถ่ายทอดข้อมูล ความรู้ หรือความคิดเห็นจากแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่ง ผ่านการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือแบบเครือข่าย ระหว่างองค์กรหรือกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจหรือการมีส่วนร่วม สื่อบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นช่องทางในการสื่อสาร โดยเน้นการสื่อสารแบบตัวต่อตัวหรือกลุ่มย่อย ซึ่งใช้ความสัมพันธ์ ความไว้วางใจและบริบททางสังคม เป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดข้อมูลมากกว่านั้น สื่อบุคคลมีบทบาทของผู้ถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา สร้างการรับรู้ ความเข้าใจ จนเกิดเป็นทัศนคติที่ดีต่อชุมชน พัฒนาสังคมและภูมิปัญญาแห่งการเรียนรู้ของท้องถิ่นเชื่อมโยงให้มีประโยชน์ต่อบุคคลและผู้อื่นได้เป็นอย่างดี (สุชาดา

น้ำใจดี, 2565) โดยสื่อบุคคล คือ นักสื่อสาร ที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับตัวบุคคล เช่น ผู้ทางความคิด ผู้นำชุมชน ปรารักษ์ชาวบ้าน ซึ่งมีส่วนร่วมในกิจกรรมของภูมิปัญญาท้องถิ่น (สุชาติ น้ำใจดี, 2561)

นักสื่อสารที่มีทักษะการสื่อสารที่ดีถือเป็นสื่อบุคคลที่มีความสำคัญมากในงานการสื่อสารของชุมชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนโดยเฉพาะในยุคที่ข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีผลต่อการสร้างการรับรู้ การตัดสินใจและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสื่อสารในยุคดิจิทัลทำให้กระบวนการสื่อสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถพึ่งพาเพียงแค่ช่องทางการประชาสัมพันธ์ สื่อออนไลน์หรือเอกสารราชการเท่านั้นแต่จำเป็นต้องอาศัย “บุคคลในพื้นที่” ที่มีทักษะการสื่อสารเท่าทันยุคสมัยปฏิบัติงานการสื่อสารได้อย่างเข้าใจบริบทชุมชน ถ่ายทอดข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงภาครัฐกับประชาชนได้อย่างกลมกลืน ซึ่ง เจริญเนตร แสงดวงแข สรุป การเพิ่มศักยภาพด้านการสื่อสารให้แก่แกนนำหรือนักสื่อสารชุมชน ว่า ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนกิจกรรมตามแผนพัฒนาชุมชน เนื่องจากนักสื่อสารชุมชนเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลทางความคิดภายในชุมชน ทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยง สามารถสร้างการมีส่วนร่วม กระตุ้นความคิดเห็นและรวมพลังของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นกับประชาชน (เจริญเนตร แสงดวงแข, 2563)

ในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยนักสื่อสารชุมชนเป็นกลไกสำคัญของการสื่อสารทางการเมืองมาทุกยุคทุกสมัยหรือที่เรียกกันในอดีตว่า “หัวคะแนน” เมื่อบริบทการสื่อสารเปลี่ยนไปโดยเฉพาะภายใต้แรงกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัล บริบทของหัวคะแนนมีการพัฒนาเปลี่ยนไปสู่ นักสื่อสารเพื่อการพัฒนาและการเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตยท้องถิ่น โดย วิทยาธร ท่อแก้ว กล่าวว่า หัวคะแนนในการหาเสียงเลือกตั้งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเชื่อมโยงระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับประชาชนในชุมชน เพราะหัวคะแนนถือเป็นตัวแทนที่มีบทบาทหน้าที่ในการกระจายข้อมูล สื่อสารคุณลักษณะผู้สมัคร สื่อสารนโยบายของผู้สมัคร และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประชาชน (วิทยาธร ท่อแก้ว, 2568) โดย สุชาติ น้ำใจดี สรุปไว้ว่า แนวคิดลักษณะสื่อบุคคล มีสาระสำคัญ คือ 1) สื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีศักยภาพสูงในการสื่อสาร 2) สื่อบุคคลที่ซุกงูและโน้มน้าวในได้ดี 3) สื่อบุคคลภายในท้องถิ่น (สุชาติ น้ำใจดี, 2561)

ดังกล่าวนี้นักสื่อสารชุมชนที่มีทักษะสื่อสารเปรียบเสมือน “หัวใจของประชาธิปไตยท้องถิ่น” ที่ทำให้ประชาชนเข้าใจสิทธิ หน้าที่และกลไกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ชัดเจนมากขึ้น เป็นการเสริมสร้างพลเมืองที่เข้มแข็ง การพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม เพื่อการช่วยให้การสื่อสารของภาคองค์กรลงสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งวิเคราะห์การพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ โดยอิงจากแนวคิดทางรัฐศาสตร์ สังคมวิทยาการเมือง และจิตวิทยาการเมือง ควบคู่กับกรณีศึกษาและข้อมูลภาคสนาม เพื่อเสนอแนวทางที่สอดคล้องกับบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาทักษะการสื่อสารการเมืองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ

หลักการพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : หลักการมอบหมายหน้าที่การปฏิบัติงานของนักสื่อสารชุมชน

การพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในงานการสื่อสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะนักสื่อสารชุมชนเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างองค์กรกับประชาชนในพื้นที่ ช่วยแบ่งเบาภาระการทำงานการสื่อสารขององค์กร ซึ่งการมีนักสื่อสารชุมชนที่มีทักษะทางการสื่อสารที่ยอดเยี่ยมเป็นตัวเชื่อมประสานเข้าในพื้นที่ สามารถเป็นผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเป็นผู้แทนของฝ่ายนักการเมืองในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพนั้นไม่ใช่ทุกคนจะสามารถเข้าใจและปฏิบัติงานได้ตั้งแต่แรกเริ่ม ต้องมีการอบรมพัฒนาทักษะนักสื่อสารจึงจะสามารถทำการสื่อสารที่ดีได้ โดยการศึกษาของ พิมพาภรณ์ กลั่นกลิน และคณะ มีข้อสรุปว่าการอบรมเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ ส่งผลต่อพฤติกรรมของชุมชนและสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทำให้เห็นว่าการฝึกอบรมเป็น “ตัวประกอบหลัก” ของการพัฒนาทักษะอย่างมีระบบ (พิมพาภรณ์ กลั่นกลิน และคณะ, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ เจริญเนตร แสงดวงแข ว่า นักสื่อสารที่ได้รับการอบรมพัฒนา สามารถเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งผู้นำทางศาสนา เยาวชน และกลุ่มสตรี และสื่อสารสร้างการมีส่วนร่วมในงานอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (เจริญเนตร แสงดวงแข, 2563) ซึ่งบุคคลผู้มีความเหมาะสมในการพัฒนาทักษะเป็นนักสื่อสารชุมชนมีอาชีพควรเป็นคนในชุมชนที่มีควมมีองค์ประกอบสำคัญทั้ง ทักษะ ความรู้ ทักษะคิด และจิตสำนึกสาธารณะ โดยในการศึกษา คุณลักษณะทางการสื่อสารของผู้นำชุมชนเทศบาลเมืองทุ่งสงจังหวัดนครศรีธรรมราช แบ่งการศึกษาคุณลักษณะทางการสื่อสารเป็น 1) คุณลักษณะทางการสื่อสารพื้นฐานของผู้นำชุมชน คือ ผู้นำชุมชนต้องมีความเข้าใจพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายและบริบทชุมชน มีทักษะการคิด มีทักษะการสื่อสารทุกด้าน มีทักษะการทำงานเป็นทีม มีความมุ่งมั่นเสียสละ และมีคุณธรรมและจริยธรรม 2) คุณลักษณะทางการสื่อสารเฉพาะด้านของผู้นำชุมชน คือ 2.1) มีทักษะการรับเรื่องราวร้องทุกข์อย่างมีอาชีพ 2.2) มีทักษะการพูดในที่ชุมชนแบบเชี่ยวชาญ 2.3) มีทักษะการเล่าข่าวอย่างน่าสนใจ 2.4) มีทักษะทำงานเป็นทีม 2.5) มีความมุ่งมั่นเสียสละ 2.6) มีคุณธรรมและจริยธรรม (วิทยธร ท่อแก้ว และณัฐสุพงศ์ สุขโสต, 2567) ซึ่งการพัฒนาทักษะนักสื่อสารให้ปฏิบัติงานเป็นมืออาชีพ ต้องมีวิธีการส่งเสริมพัฒนาให้บุคลากรมีทักษะในการสื่อสารที่ดีมีสมรรถนะการสื่อสารเหมาะสมตามบริบทของงานและชุมชน ทำหน้าที่สื่อสารเพื่อการปฏิบัติงานจริงได้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับ Storlie, T. A. กล่าวว่า การสื่อสารแบบมืออาชีพจะเกิดขึ้นจากสถานการณ์ปฏิบัติงานจริง ซึ่งคู่สื่อสารจะมีความต้องการและปัญหาเฉพาะด้าน ผู้ให้บริการการสื่อสารจะต้องมีทักษะเฉพาะในการตอบสนองต่อสิ่งเหล่านั้น (Storlie, T. A., 2015)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะผู้บริหารจัดการชุมชนต้องมีกระบวนการพัฒนานักสื่อสารให้เหมาะสมกับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากทักษะของนักสื่อสารไม่สามารถพัฒนาได้ข้ามคืน แต่ต้องมีกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่เข้าใจบริบทการรู้จักตนเอง รู้จักชุมชน รู้ถึงความต้องการของพื้นที่ ฝึกฝนจริง และปรับปรุงจากการเรียนรู้ในบริบทพื้นที่จริง ในงานวิจัยของ นิษฐา หรุ่นเกษม และคณะ ได้กล่าวถึง การพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารของนักสื่อสารชุมชนริมคลอง ให้ความสำคัญในขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ทุนปัญหาของชุมชน 2) การติดตั้งความรู้เรื่องบทบาทการสื่อสาร 3) ออกแบบกิจกรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพการสื่อสาร (นิษฐา หรุ่นเกษม และคณะ, 2562) ดังกล่าวนี้นี้เป็นการนำไปกำหนดแนวทางการ

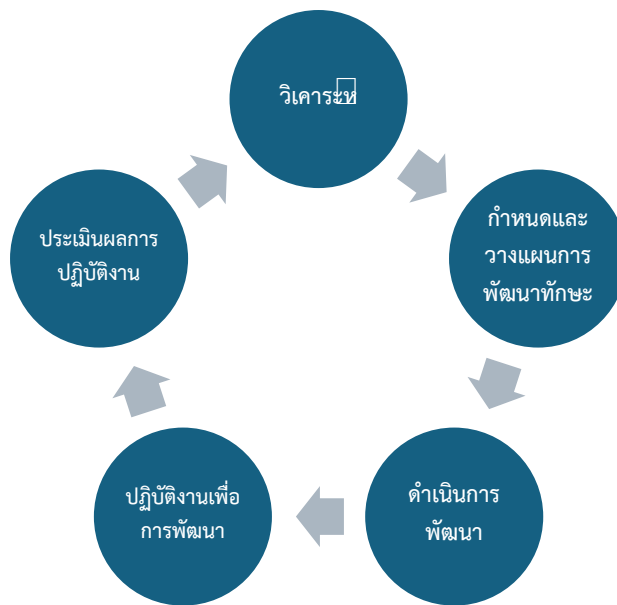
ดำเนินการพัฒนาและปฏิบัติหน้าที่ผ่านการลงมือทำจริง สอดคล้องกับ ทนากร ศรีก๊อ กล่าวสรุป การศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีขั้นตอนดังนี้ 1) การร่วมพัฒนานโยบาย กำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญโดยใช้การสื่อสารแบบสองทางเพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน 2) ร่วมกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน 3) การร่วมปฏิบัติงาน คือ มีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ สนับสนุนทรัพยากร แรงงาน หรือเข้าร่วมประสานงาน รวมไปถึงร่วมกันรับผิดชอบร่วมมือในการพัฒนาองค์การการปฏิบัติด้วยความเต็มใจ 4) ร่วมกันประเมินผล ตรวจสอบและประเมินผลเป็นระยะ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินและส่งเสริมในร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาปัญหาที่พบ (ทนากร ศรีก๊อ และคณะ, 2566)

การมอบหมายหน้าที่ลงมือปฏิบัติงานของนักสื่อสารชุมชนเป็นบทบาทสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ มุ่งเน้นการส่งเสริมสมรรถนะของบุคลากรด้านการสื่อสารผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ สร้างการมีส่วนร่วมในงานอย่างมีขอบเขต พร้อมเป็นการให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาทักษะ เป็นโอกาสให้นักสื่อสารชุมชนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองไปพร้อมกับบทบาทหน้าที่การทำงาน โดยมีแนวทางการพัฒนางานอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการดำเนินงานในหลัก PDCA มีสาระสำคัญ ดังนี้ 1) การวางแผน (Plan) คือ การวางแผนตามโครงสร้างของลักษณะงานและบูรณาการเข้ากับพันธกิจต่างๆ เช่น ด้านการวิจัย วิชาการ วัฒนธรรม เพื่อสนับสนุนความรู้ของบุคคล พัฒนาทักษะให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง 2) การลงมือทำ (Do) การจัดการเรียนการสอนเพื่อการลงมือปฏิบัติ โดยให้ผู้เข้าร่วมได้ร่วมวางแผนกิจกรรม ประกอบด้วย การหาข้อมูล การวางแผนลงพื้นที่ เก็บข้อมูลและการผลิตสื่อและการประเมินผล โดยยกตัวอย่าง เป็นกระบวนการลงพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหารือร่วมกับชุมชนในการพัฒนาแนวทางการผลิตสื่อเล่าเรื่อง ได้สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนของการผลิตสื่อสมัยใหม่ โดยเน้นความต้องการจำเพาะของผู้ประกอบการในแต่ละพื้นที่เป็นหลัก บุคคลในฐานะนักสื่อสารได้นำข้อมูลและข้อเสนอแนะจากชุมชนไปวางแผนการผลิตสื่อผ่านการร่วมคิด ร่วมทำและประสานงานกับผู้ประกอบการในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดสื่อที่ตอบสนองต่อบริบทและความต้องการของชุมชน นำไปใช้เผยแพร่ต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงจุด สะท้อนแนวทางการพัฒนาทักษะนักสื่อสารผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติในบริบทจริงของชุมชน 3) การประเมินตรวจสอบ (Check) เป็นการประเมินความพึงพอใจของผู้รับสารโดยใช้แบบประเมินหรือการประเมินแบบออนไลน์ เพื่อนำไปปรับปรุงการผลิตสื่อและพัฒนาประสิทธิภาพต่างๆ 4) การนำผลประเมินไปปรับปรุงแก้ไข (Act) คือ การปรับปรุงกระบวนการเพื่อให้ดีขึ้นในครั้งถัดไป โดยเป็นการทบทวนกระบวนการหากผลลัพธ์ยังไม่เหมาะสมและปรับปรุงรูปแบบการอบรมและพัฒนาให้เหมาะสมกับพื้นที่และชุมชนมากขึ้นในครั้งต่อไป (กรกฎ จำเนียร และคณะ, 2565)

ดังข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการมอบหมายหน้าที่การปฏิบัติงานเป็นส่วนที่สำคัญในการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนในงานการสื่อสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงสังเคราะห์เป็นขั้นตอนการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้ 1) วิเคราะห์ทักษะและความต้องการ (Needs Assessment) ดำเนินการประเมินจุดแข็ง-จุดอ่อนของนักสื่อสารชุมชนที่ผ่านการคัดเลือก เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาทักษะให้ตรงกับความต้องการและภารกิจของแต่ละคน โดยความรับผิดชอบหลักจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) วางแผนการพัฒนาทักษะ (Planning) มีการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญมาอบรม เช่น จัดอบรมแบบ

เน้นเฉพาะเรื่อง ครั้งละ 1 วัน ต่อ 1 ทักษะ เช่น การพูดในที่สาธารณะ การเขียนข่าว หรือการใช้สื่อออนไลน์ 3) ดำเนินการพัฒนา (Training Implementation) จัดอบรมตามหลักสูตรที่กำหนด ได้แก่ ทักษะการพูด (Public Speaking) ทักษะการเขียนข่าว (News Writing) การใช้สื่อใหม่ (New Media Literacy) 4) การปฏิบัติงานจริง (Practical Application) เปิดโอกาสให้นักสื่อสารชุมชนฝึกปฏิบัติงานจริงในกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามที่ได้รับมอบหมาย ตามความถนัดหรือความสนใจของบุคคล 5. การประเมินผล (Evaluation) ประเมินผลจากผลลัพธ์จริงในชุมชน เช่น จำนวนผู้รับรู้และเข้าถึงข่าวสาร จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ความคิดเห็นสะท้อนกลับจากชุมชน

ภาพที่ 1 กรอบการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โดยบทสรุปในการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหัวใจสำคัญคือการมอบหมายหน้าที่ผ่านกลไกการวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรม เชิงสังคม และพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานของนักสื่อสารชุมชน โดยใช้หลักการปฏิบัติงานจริงเพื่อเป็นประสบการณ์และความรู้ในการพัฒนาทักษะ เพื่อความต่อเนื่องในปฏิบัติงาน สร้างความชำนาญและความเชื่อมั่น อีกทั้งเป็นการปฏิบัติการสื่อสารเพื่อการรักษาความเชื่อมโยงกับชุมชนและองค์กรในระยะยาว

ปัจจัยความสำเร็จในพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : หลักการมีส่วนร่วมและหลักการแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชน คือ องค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะและการทำบทบาทของนักสื่อสารชุมชนมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานร่วมกับทีมบริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากขาด "ปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ" ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ปัจจัยเหล่านี้ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อความสามารถของนักสื่อสารในการปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อ

ความไว้วางใจ การมีส่วนร่วมและการตอบสนองจากประชาชนที่เป็นผู้รับสารโดยตรง โดยหนึ่งในปัจจัยหลักคือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดย สุรพล พรหมกุล กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมืองของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเมืองศรีสะเกษ 4 ประการ ได้แก่ 1) ผู้ส่งสาร 2) สาร 3) สื่อ และ 4) ผู้รับสาร ซึ่งเชื่อมโยงกับการพัฒนาท้องถิ่นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเป็นการที่ประชาชนมีบทบาทร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน รับผลประโยชน์ และประเมินผลร่วมกับผู้นำท้องถิ่น ผลที่เกิดจากการสื่อสารเช่นนี้ ได้แก่ ความเข้าใจ จุดมุ่งหมายร่วมกัน การตอบสนองเชิงบวก ความพึงพอใจและความไว้วางใจ ซึ่งนำไปสู่การทบทวนและพัฒนาองค์กรในลักษณะวงจรสื่อสารเพื่อพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสื่อสารของคณะผู้บริหารและใช้ช่องทางสื่อหลากหลาย เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของการสื่อสารทางการเมือง (สุรพล พรหมกุล, 2566)

หลักการมีส่วนร่วมคือแนวคิดที่มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้มีบทบาทในการตัดสินใจ วางแผน และดำเนินการร่วมกัน โดยยึดหลักการสำคัญ ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลอย่างเท่าเทียม การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความโปร่งใสในกระบวนการและการร่วมรับผิดชอบในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน เหล่านี้ช่วยส่งเสริมความเป็นเจ้าของร่วมของชุมชน สร้างความไว้วางใจในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนำไปสู่การปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารอันสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ โดย วินิจ ผาเจริญ และคณะ ได้แสดงถึงปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นระดับชุมชน ที่สำคัญไว้ 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความผูกพันกับผู้นำท้องถิ่น 2) จิตสำนึกและรักท้องถิ่น 3) ผลประโยชน์จากการเข้าร่วมการพัฒนาท้องถิ่น 4) การส่งเสริมสนับสนุนและการประชาสัมพันธ์ 5) หน่วยงานภาครัฐ (วินิจ ผาเจริญ และคณะ, 2563)

อีกรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมที่เป็นปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในฐานะเครือข่ายการสื่อสาร เนื่องจากเครือข่ายการสื่อสารเป็นกลไกที่เชื่อมโยงผู้คน กลุ่มองค์กรและภาคส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เป็นการทำให้เกิดแรงจูงใจจากการยอมรับทางสังคม สร้างเครือข่ายแห่งความภูมิใจและการเรียนรู้ร่วมกัน มากไปกว่านั้นยังทำให้เกิดการเห็นค่าความสำคัญของตนเอง เกิดผลประโยชน์ร่วมกันในการมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชนทำให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติอย่างเต็มที่ โดย เมธาพร มุสิกะปาละ และคณะ ได้สรุป การสร้างเครือข่ายการสื่อสารเพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชนวัดปากบ่อถึงบทบาทของพระครูในชุมชนวัดปากบ่อมีความสำคัญในฐานะผู้นำการสื่อสารและประสานงานระหว่างรัฐ เอกชน และประชาชน ผ่านเครือข่ายสื่อสารสองทางที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนข้อเสนอและความต้องการของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กลยุทธ์ สื่อสารด้วยความเข้าใจวัฒนธรรม ร่วมกับการบูรณาการสื่อสารการตลาด เช่น โซเชียลมีเดียและกิจกรรมชุมชน ผลลัพธ์คือชุมชนมีความเข้มแข็ง ร่วมมือกันพัฒนา และเติบโตเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำไปสู่ความสำเร็จของการประกอบธุรกิจและการสร้างเครือข่ายการสื่อสารจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย มากไปกว่านั้นยังมีองค์กรสำคัญอย่างมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิตช่วยเหลือด้านการพัฒนาและธนาคารออมสินสนับสนุนทุนอย่างต่อเนื่อง (เมธาพร มุสิกะปาละ และคณะ, 2561) สอดคล้องกับ สมจินตนา คุ่มภัย ที่สรุปกลยุทธ์ขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่ส่งผลเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอควบคู่กับการสื่อสารข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจน โปร่งใส และเข้าถึงได้ง่าย โดยยิ่งหากองค์การบริหารส่วนตำบล มีความสม่ำเสมอในการจัดกิจกรรมและเพิ่มช่องทางกระจายการสื่อสารมาก

เพียงใด ก็ยังส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมและมีแนวโน้มเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนมากขึ้น (สมจินตนา คุ่มภัย, 2559)

แรงจูงใจเป็นขาดไม่ได้ในการปฏิบัติหน้าที่ในงานเพื่อมีส่วนร่วมใดๆก็ตาม ยิ่งในกระบวนการปฏิบัติงานนักสื่อสารชุมชนที่เป็นงานเพื่อส่วนรวม ยิ่งต้องสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมทำให้นักสื่อสารชุมชนเต็มใจปฏิบัติงานพร้อมมีใจ ยอมเสียสละเวลาเพื่อเข้าร่วมการอบรมและการฝึกฝนตนเองเพื่อการปฏิบัติงาน การมีแรงจูงใจที่ดีสามารถเป็นตัวกระตุ้นให้นักสื่อสารมีทัศนคติทางบวกในการปฏิบัติงานสื่อสารเพื่อองค์กรและพัฒนาทักษะของตนเองทั้งในด้านความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะภายในตน เป็นพลังขับเคลื่อนภายในที่ผลักดันให้บุคคลปรับปรุง เปลี่ยนแปลง นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทั้งในระดับบุคคลและชุมชนได้ โดย ทฤษฎีแรงจูงใจ ตามแนวคิดของวรูม (Vroom) เกิดจากกระบวนการตัดสินใจของบุคคลที่ให้ความสำคัญยัง 3 องค์ประกอบหลัก 1) ความคาดหวังในความสามารถของตน (Expectancy) หมายถึง ความเชื่อว่าหากพยายามอย่างเต็มที่บุคคลจะสามารถทำงานหรือภารกิจนั้นให้สำเร็จได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับทักษะ ความสามารถ การฝึกอบรม ทรัพยากร และการสนับสนุนที่ได้รับ 2) ความเชื่อมโยงระหว่างผลงานกับรางวัล (Instrumentality) โดยบุคคลจะเชื่อว่าการทำผลงานได้ดีจะนำไปสู่ผลตอบแทนที่ต้องการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของระบบรางวัล ความเป็นธรรม และความน่าเชื่อถือของผู้บริหาร และ 3) คุณค่าของรางวัล (Valence) ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญหรือความหมายของรางวัลต่อแต่ละบุคคล เช่น เงินเดือน การได้รับการยอมรับ โอกาสเติบโตในอาชีพ หรือการมีชื่อเสียงในองค์กรหรือสังคม (Smith, K. G. & Hitt, M. A., 2005)

การพัฒนาแรงจูงใจให้สอดคล้องจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้นักสื่อสารชุมชนมีพลังในการเรียนรู้ปรับตัวและยกระดับขีดความสามารถของตนเพื่อขับเคลื่อนการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในบริบทท้องถิ่น โดยส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดแรงจูงใจเหล่านี้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องมีนโยบายหรือแผนในการส่งเสริมสนับสนุนแรงจูงใจการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับ ธวัช ชัยแก้ว และคณะ ได้สรุปว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ โดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นโยบายของภาครัฐและการเสริมสร้างแรงจูงใจ ซึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ (ธวัช ชัยแก้ว และคณะ, 2567)

โดยสรุปปัจจัยความสำเร็จในพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งได้ 2 ปัจจัยหลัก แบ่งได้ดังนี้ 1) ปัจจัยที่ส่งผลโดยตรง คือ มีความสัมพันธ์แบบ “สาเหตุ → ผล” ส่งผลทันทีชัดเจน ได้แก่ หลักการมีส่วนร่วม โดยเป็นการเปิดโอกาสให้นักสื่อสารชุมชนมีบทบาทร่วมในการคิด ร่วมรับรู้ ร่วมตัดสินใจ และดำเนินการสื่อสาร เกิดการพัฒนาทักษะและเรียนรู้โดยทันทีที่เข้าร่วมปฏิบัติงาน 2) ปัจจัยทางอ้อม คือ ความสัมพันธ์แบบ “สาเหตุ → ตัวแปรแทรก → ผล” ส่งผลในทางอ้อม เชื่อมโยงเป็นลำดับ ได้แก่ หลักการแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เป็นการเข้าร่วมอย่างคาดหวังผลตอบแทนเชื่อมโยงคุณค่าของรางวัลที่นักสื่อสารให้ความสำคัญ สนับสนุนเข้าร่วมปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องและส่งผลต่อการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน โดยต้องได้รับการสนับสนุนขององค์กรหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 2 ปัจจัยความสำเร็จการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุป

การพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยยึดแนวคิดหลัก ได้แก่ การมอบหมายหน้าที่ให้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล การลงมือปฏิบัติในพื้นที่จริง ในขณะเดียวกัน การมีส่วนร่วมของนักสื่อสารและการสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมก็ถือเป็น ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ โดยการมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นปัจจัยทางตรง ส่งผลชัดเจนต่อการพัฒนาทักษะ ส่วนแรงจูงใจทำหน้าที่เป็นปัจจัยทางอ้อม เชื่อมโยงระหว่างความพยายาม ผลงานและรางวัล โดยการพัฒนาทักษะของนักสื่อสารชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถสรุปเป็นแนวคิดความเข้าใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาทักษะนักสื่อสารด้วย กฎแห่งความเข้าใจนักสื่อสารสี่ประการ (The Four Key Principles for Understanding Communicators) ได้ดังนี้ 1) ความเข้าใจปัญหาการสื่อสารในพื้นที่ 2) ความเข้าใจทักษะความสามารถและขีดจำกัดของนักสื่อสาร 3) เข้าใจความต้องการของนักสื่อสาร 4) ความเข้าใจศักยภาพขององค์กรหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบนักสื่อสารชุมชน หลักการเหล่านี้ควรนำไปเป็นแนวทางสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนหรือบุคลากรในองค์กรด้วยความเข้าใจเพื่อการบริหารจัดการองค์กรและบริการจัดการการสื่อสารได้อย่างครบถ้วน

เอกสารอ้างอิง

- กรกฎ จำเนียร และคณะ. (2565). การถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะนักสื่อสารชุมชนเล่าเรื่องขนมลาโดยการบูรณาการการเรียนการสอนกับพันธกิจวิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม. วารสารรอยแคนสารวิชาการ (Journal of Roi Kaensarn Academi), 7(11), 577-590.
- เจริญเนตร แสงดวงแข. (2563). ผลลัพธ์การสร้างนักสื่อสารชุมชนท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. วารสารศาสตร์, 13(3), 40-58.
- ทนาก รศรีก๊อ และคณะ. (2566). การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงราย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 11(6), 2467-2479.

- ธวัช ชัยแก้ว และคณะ. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา, 14(1), 112-123.
- นิษฐา หรุ่นเกษม และคณะ. (2562). การพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารของนักสื่อสารชุมชนริมคลอง. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 27(53), 65-86.
- พิมพาภรณ์ กลั่นกลิ่น และคณะ. (2555). ผลของการอบรมการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคมต่อความรู้ และการปฏิบัติการสื่อสารในชุมชนในบุคลากรสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. พยาบาลสาร, 39(2), 38-50.
- เมธพร มุสิกปาละ และคณะ. (2561). การสร้างเครือข่ายชุมชนและการสื่อสารการตลาดเพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพชุมชน วัดปากบ่อในโครงการอมสินยุวพัฒน์รักษ์ถิ่นพลัส ปีที่ 2. วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, 23(3), 32-45.
- วิทยธร ท่อแก้ว. (2568). แนวทางการพัฒนาทักษะการสื่อสารของหัวหน้าแผนกเพื่อการหาเสียงเลือกตั้งท้องถิ่น. วารสารนิเทศศาสตร์, 8(2), 176-188.
- วิทยธร ท่อแก้ว และณัฐพงศ์ สุขโสด. (2567). คุณลักษณะทางการสื่อสารของผู้นำชุมชนของเทศบาลเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(5), 94-110.
- วินิจ ฝาเจริญ และคณะ. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นระดับชุมชน: กรณีศึกษาพื้นที่ เทศบาลตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 5(1), 1-11.
- สมจินตนา คุ่มภัย. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลต้นแบบที่ บูรณาการแผนชุมชนสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 9(2), 733-748.
- สุชาดา น้ำใจดี. (2561). คุณลักษณะส่วนบุคคลที่ควรรู้ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสารชุมชนวิจัย, 12(3), 1-13.
- สุชาดา น้ำใจดี. (2565). การวิเคราะห์บทบาทส่วนบุคคลที่มีต่อการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. วารสารชุมชนวิจัย, 16(1), 104-115.
- สุรพล พรหมกุล. (2566). การสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 6(3), 1-18.
- Smith, K. G. & Hitt, M. A. (2005). On the origins of expectancy theory. Great minds in management: The process of theory development (pp. 239-258). Oxford: Oxford University Press.
- Storlie, T. A. (2015). Person-centered communication with older adults. The Boulevard, Langford Lane, Kidlington, Oxford OX5 1GB, UK: Academic Press.